

DE TYSKA STATERNA 1815–1871

Bakgrund: Tyskland var under många år splittrat i en mängd småstater (över 400 stycken) dock kallades det officiellt det heliga Tysk-romerska riket (alltsedan Otto den Store kröntes till kejsare av påven år 962). Preussens framgångar i olika europeiska krig under 1700-talet innebar att landet kom att bli den ledande tyska staten, ett förhållande som skapade mycket blandade känslor i kejsardömet Österrike som också ville dominera de tyska staterna. Preussen var vid denna tid en jordbruksstat med ett stort antal livegna bönder på s.k. Junkerjordbruk (Junker - aristokratisk storgodsägare). När Napoleon besegrade Preussen, Österrike och Ryssland år 1806 så kom de tyska staterna att ockuperas av franska styrkor. Samma år - 1806 upplöstes det Tysk-romerska riket. Istället kom Napoleon att göra en ny indelning av det tyska området i 38 olika större stater. Den franska ockupationen väckte en stark nationalistisk motståndsrörelse till liv. Preussen kom att bli ett center för denna motståndsrörelse och då speciellt dess huvudstad Berlin. Vid Berlins universitet så höll dess rektor Fichte flera uppmärksammade tal till den **”tyska nationen”**. Preussen var också den ledande tyska staten då det gällde reformer och utveckling - näringsfrihet, allmän värnplikt, lokal självstyrelse och avskaffandet av livegenskapen var några av de reformer som genomfördes under de första årtiondena på 1800-talet. Efter det att Napoleon besegrats så samlades Europas statsmän i Wien för att lägga grunden till ett nytt Europa. Vid Wienkongressen 1815 beslutades följande då det gällde Preussen och de tyska staterna;

- Preussen erhöll Rhenprovinsen (en säkerhetsåtgärd riktad mot Frankrike), Svenska Pommern och nästan hälften av staten Sachsen. Detta innebar att Preussens tyngdpunkt försköts västerut till områden som var mer industrialiserade och hade fler katolska invånare. Här skapades de ekonomiska förutsättningarna för en enad tysk stat, dvs. en allians mellan industri och jordbruk, mellan industrialister och Junkrar (mellan ”masugnen och storgodset”)
- Det Tyska förbundet, en lös sammanslutning av 30–40 furstar och fyra fria städer bildades. I detta förbund var Preussen och Österrike de två ledande staterna. Båda hade reaktionära regeringar som försökte motverka dåtidens liberala och nationella stämningar.

1815–1847

Reaktionens tid... Denna tid kännetecknas av ett försök att hålla fast vid ett äldre mer auktoritärt mönster i de stora staterna samt motverka alla planer på ett anande av de tyska staterna. Den enda stora händelsen som kom att gynna enandet var skapandet av en stor tullunion år 1834. Här under följer några av de viktigare händelserna under denna tid;

- 1819 **Karlsbadsdekretet:** På grund av oroligheter vid universiteten (bl.a. mordet på Tsaragenten August von Kotzebue) så sammankallar Österrikes utrikesminister Metternich de tyska staterna i Karlsbad. Där beslutar man följande;
- Alla studentföreningar skall upplösas
 - Man placerar hemliga rapportörer vid universiteten (hemlig polis)
 - Censur och tidningskontroll införs
- 1829 **Sydtyska tullunionen** bildas. Både Österrike och Storbritannien vill motverka detta försök till ett ekonomiskt enande under Preussen. Som motdrag så bildar man ett Mellantyskt tullförbund.
- 1832 **Hambach Bayern:** Vid en folkfest på slottet Hambach i Bayern talar flera öppet om en tysk enhetsrepublik skapad genom revolution! Metternich reagerar genom att skapa ett förbud för furstarna i det tyska förbundet att låta någon inkräkta på deras suveränitet. Om någon skulle försöka så skall samtliga stater i förbundet hjälpa varandra att slå ner det. Resultatet av detta förbud är en ökad reaktion, dvs. arresteringar, avskedanden och en skärpt censur.
- 1834 **TYSKA TULLUNIONEN (Deutscher Zollverein):** De många små tullgränserna och de små lokala marknaderna motverkade en industriell utveckling. Då dessa nu avskaffades började framväxten av en livskraftig tysk industri. Denna tullunion upprättades under Preussisk ledning - Österrike hamnar utanför... Ett viktigt steg hade härmed tagits mot ett enande.
- 1837 **Hannover:** I Hannover dör härskaren Wilhelm IV. Hans mer reaktionäre bror Ernst August tar över makten. Han avskaffar landets liberala författning och återinför de gamla ständerförsamlingarna. 7 professorer avskedades efter det att de protesterat, bl.a. bröderna Grimm! Reaktionen är ännu stark i de tyska staterna...
- 1844 **Uppror i Schlesien:** Ett uppror bryter ut bland vävarna i Schlesien beroende på höga spannmålspriser och dåliga skördar (hungersnöd). Militären kallades in och återställde ordningen.

1848–1850

Revolutioner! De tyska staterna, Österrike och Ungern skakas av demonstrationer och oroligheter. Krav för ett enat Tyskland med liberala och demokratiska ambitioner reses. Dessa försök till enande kommer ej att lyckas, men det Tyska förbundet kommer att överleva. Här nedan följer några av de dramatiska händelserna under dessa år;

1848

MARSREVOLUTIONERNA: Våldsamma oroligheter skakar

Österrike: Metternich avgår och flyr till England. Censuren avskaffas och en fri författning utlovas. Efter regelrätta slag i Wien återtar den österrikiske kejsaren Frans Josef I makten (den Habsburgska kejsaren). Ledarna för radikalerna avrättas och den tidigare ordningen återställs.

Böhmen: I Böhmen förekommer också oroligheter. Österrikiska trupper bombarderar Prag och en brutal militärdiktatur upprättas. Det tjeckiska språket förbjuds.

Ungern: I Ungern upplöser Frans Josef i den ungerska riksdagen. Ungrarna svarar med att vägra erkänna tronskiftet i Wien (Frans Josef I har just efterträtt Ferdinand I).

Preussen och Berlin: För att undvika blodsutgjutelse ger Fredrik Wilhelm IV av Preussen armén order om att lämna Berlin. Han lovar folket politisk frihet och en konstituerande nationalförsamling tillsätts. Den 5:e december upplöser Fredrik Wilhelm IV denna. Kungens oinskränkta makt bibehålls och en ny vallag ger det reaktionära ”Junkerpartiet” full kontroll över riksdagens två kamrar (Herrenhaus och Lantdag).

Övriga områden: I massdemonstrationer över samtliga tyska områden reses krav på nationell samling. Man kräver;

- Ett alltyskt parlament
- Tryckfrihet
- Mötesfrihet

I Frankfurt am Main möts folkvalda representanter från alla tyska stater till en nationalförsamling för att försöka lösa enhetsfrågan. Man upphäver censuren, antar den tyska örnen som riksvapen och gör svart, rött och guld till riksfärger. Då det gäller själva enandet har två olika partier uppstått;

- **LILLTYSKA:** Ett enat Tyskland skall skapas under Preussisk ledning, men utan Österrikes medverkan
- **STORTYSKA:** Ett enat Tyskland skall skapas. Detta skall även innehålla Österrike och Böhmen

1849

Frankfurtparlamentet: Den Lilltyska modellen avgår med segern och den 29:e mars 1849 offentliggörs en ny författning. Den

Preussiske kungen Fredrik Wilhelm IV erbjuds kejsarkronan i en ny konstitutionell tysk förbundsstat. Dock vägrar den Preussiske kungen om han inte accepteras av samtliga furstar. Frankfurtparlamentet som till största delen bestod av välmenande liberala intellektuella gav upp och strax därefter upplöstes församlingen. Detta är också slutet för ett enat liberalt och demokratiskt Tyskland.

Ungersk republik misslyckas: I Ungern utropas republik som svar på en utarbetad Habsburgsk gemensam författning. Upproret slås ned med rysk hjälp och mot sitt löfte tar den Österrikiske befälhavaren en blodig hämnd. En mängd Ungerska generaler och nationalistledare avrättas.

1850 **Preussisk union misslyckas:** Preussens förslag till en tysk union godkänds. Österrike lyckas övertala några sydtyska stater att bryta sig ur unionen och ingå ett "fyrkungaförbund" med Österrike. Österrike lyckas också öppna den gamla förbundsdagen i Frankfurt - det Tyska förbundet. Detta ökar spänningen mellan Preussen och Österrike avsevärt. När Ryssland ställer sig bakom Österrike så låter Preussen unionsplanerna falla och de erkänner det återöppnade Tyska förbundet.

1851–1871

1851 **Det tyska enandets tid.** De första åren efter upproren 1848–1850 är relativt lugna. Österrike har haft sin sista stora framgång då det gäller det tyska enandet. Med start 1857 och planerna på en ny militärreform i Preussen så startar arbetet med Tysklands enande från Preussen genom "Blod och järn"! 1862 tillträder Otto von Bismarck som ministerpresident av Preussen. Genom tre begränsade krig under hans ledning så enas Tyskland. Här nedan följer denna händelseutveckling i stora drag;

1857 **Militär reform:** Detta år sker ett tronskifte i Preussen. Wilhelm IV tillträder som kung. En av hans stora planer är en omorganisation av militären. När han begär mer pengar till det militära för en ny förnyelse av materialen och utökad militär tjänstgöringstid så vägrar den liberala oppositionen gå med på detta.

1862 **Bismarck kommer:** Motståndet mot militärreformen får Wilhelm IV att fundera på att avgå. På inrådan av sin krigsminister sitter han dock kvar och låter tillsätta Otto von Bismarck som ministerpresident. Bismarck lyckas driva igenom militärreformen som ger Preussen de militära verktygen för att via krig ena Tyskland.

1863 **Schleswig till Danmark:** Danmark försöker (mot avtal) införliva Schleswig. Denna införlivning är i överensstämmelse med vad majoriteten i Schleswig vill. Försöket skall också ses som en del av

den spirande nationalismen i Norden, den s.k. Skandinavismen. Den svenske kungen Karl XV utlovar militär hjälp om Danmark skulle bli attackerade av Preussen. Detta löfte mellan den svenske och danske kungen (Kristian IX) och deras utrikesministrar kallas Ejderprogrammet. Karl XV lovade att skynda till hjälp om Preussarna gick över floden Ejder. Den svenska regeringen säger Nej! till detta program vid Ullriksdalskonferensen 1863. Detta är första gången regeringen så klart går mot kungen...

1864 **Dansk-tyska kriget:** I det korta krig som utbryter mellan Danmark och Preussen som lyckats få med sig Österrike besegras Danmark (och inga svenskar kommer...). Danmark tvingas avträda;

- Schleswig (tillfaller Preussen)
- Holstein (tillfaller Österrike)
- Lauenberg (tillfaller Preussen)

Detta är definitivt slutet för Skandinavismen...

1866 **Tyska enhetskriget:** Bismarck försöker på olika sätt provocera fram en brytning mellan Österrike och Preussen. Den formella anledningen till den konflikt som kommit att kallas tyska enhetskriget var en tvist om förvaltningen av Holstein, men i botten gällde frågan Tysklands enande. Under sommaren 1866 utkämpas detta "inbördeskrig" mellan Preussen plus de flesta nordtyska staterna mot Österrike och de flesta andra tyska staterna. Preussen vinner en lätt och snabb seger. Bismarck är nog med att Österrike ej skall förödmjukas genom landavträdelser, men de tvingas till andra eftergifter;

- Det Tyska förbundet upplöses
- Österrike stängs ute vid bildandet av ett eventuellt nytt förbund
- Senare under året annekterar Preussen följande områden; Hannover, Holstein, Hessen-Kassel och Nassau.
- De sydtyska staterna tvingas ingå en försvarsallians med Preussen

1867 **Nordtyska förbundet:** De av Preussen annekterade områdena sluts nu samman till ett förbund - det Nordtyska förbundet. Floden Main kommer att bli dess sydgräns. Bismarck blir dess första förbundskansler.

Österrike-Ungern skapas: Efter flera års oroligheter i Ungern löses det hela genom att dubbelmonarkin Österrike-Ungern skapas. Ungern får därigenom samma status som Österrike inom den nya monarkin. De har nu full självständighet med en egen regering och riksdag. Kejsaren, krigsmakten, finanserna och utrikespolitiken är fortfarande gemensam.

1870–71 **Fransk-tyska kriget:** Det sista steget i det tyska enandet startar i Spanien. Vid en spansk revolution så "jagades" Drottning Isabella bort. Leopold av Hohenzolern-Sigmaringen en avlägsen släkting till

kung Wilhelm IV får en förfrågan om han vill bli kung av Spanien. Detta irriterar Frankrike som misstänker att Bismarck ligger bakom detta arrangemang. När prins Leopolds kandidatur proklamerades i Frankrike 1870 väckte detta en storm av indignation. I juli uppsöker det franska sändebudet Greve Benedetti kung Wilhelm IV av Preussen då han är vid kurorten Ems. Benedettis uppdrag var att försöka få kungen att tala med sin släkting prins Leopold och få honom att avstå från den spanska tronen. Dock ville man också ha försäkringar från Wilhelm att han skulle lova att aldrig samtycka till en tysk kung i Spanien. Detta vägrade kungen. Ett telegram om händelserna skickades till Berlin. Då Bismarck fick tag i detta telegram så klippte han bort vissa delar innan det offentliggjordes för pressen. Telegrammet eller den s.k. EMS-depeschen hade avsedd effekt. Både i Frankrike och Tyskland blev stämningen mycket upprörd. Frankrike mobiliserade, den franska riksdagen beviljade krigskrediter och den 19:e juli så förklarade Frankrike krig. De nordtyska staterna beviljade också krigskrediter och de sydtyska staterna slöt upp eftersom den försvarsalliansen med Preussen trädde i kraft i händelse av att landet anfölls. Detta inträffade nu eftersom Frankrike var det land som hade förklarat krig! Frankrike förlorade kriget vilket ledde till;

- Landavträdelse. Frankrike förlorade Alsace (Elsass) och Lorraine (Lothringen)
- Skadestånd. Frankrike dömdes att betala ett skadestånd på 5 miljarder francs
- Pariskommunen. Förlusten av kriget och belägringen av Paris kom att leda till en radikal resning i Paris. Under flera veckor slogs radikala revolutionärer mot franska reguljära trupper på Paris gator. Så småningom besegrades kommunarderna (som revolutionärerna kom att kallas) och flera tusen avrättades
- Kejsardömet Tyskland proklamerades den 18:e januari 1871 i spegelsalen i Versailles. Till detta nya rike anslöts de sydtyska staterna och de nyvunna områdena Alsace och Lorraine. Den Preussiske kungen Wilhelm IV blev Kejsar Wilhelm I och Otto von Bismarck blev Tysklands förste rikskansler. **ENANDET AV TYSKLAND VAR NU SLUTFÖRT!**